

3. פדשת תבוא

הביטוי הנמרץ של הכנות לקראת יו"ט הוא הכלל ההלכתי "שואלין ודורשין". נראה להלן עמי 273: תורי מועד במחזורות השבעיות; "הגיוני הכה" עמ' 21. בצורה אופיינית שייך בעל בית ישראל את מחלוקת חכמים ורי שמעון בן גמליאל (בכורות טז, א; מנחות ד, א) - חודש או שבועיים לפני החג - להפנות לעניני ראש-השנה. (השווה: צדקת הצדיק סי' קסט) "על-פי דאיתא שואלין ודורשין ל יום, רשב"ג אומר שתי שבתות, זה השתי שבתות קודם ר"ה, לבקש ולחכיך את עצמו. ואיתא כל מקום ששנה רשב"ג במשנתנו הלכה כמותורי". (יבית ישראל דברים ע"מ מז. אמנם ראה "מור וקציעה" סי' תכט מה שדייק מלשון הסוד: תניא. לשאלה המתעוררת בדבר חובת הדרישה בהלכות שביעית בחודש אלול של השנית, ראה "כפי אהרן" חלק יורודעה הלכות שביעית סי' יא. לעיל 15-16; לקמן 275.)

תכני הכנה ורמזים אלה מופיעים הן בפרשה והן במדרש. במצות בכורים הפותחת את פרשתנו מסתיימת רשימת המצוות במשנה תורה. ועל החשוואה לספר הברית בסי' שמות ראה רד"ע הופמן בפרושו. לפי המחזור הנהוג של קריאת-התורה תפא לעולם הקריאה בפי תבא בשבת שלפני האחרונה (ראה להלן פי' נצבים). ומכאן הרמז לשתי השבתות כדבריו של רשב"ג. אמנם בעל "שפת-אמת" העמיק לראות בעצם הביכורים הכנה, אם כי ענינם הוא להיפך - גמר וסיום. "מצות בכורים היא הכנה לר"ה כי [זמנם] הוא מעצרת עד החג, ומסתמא רוב הביכורים היה קודם ר"ה, שאחר הסוף מפרות השנה היו מחזירין הראשית להשייית וזיאת התדבקות אחרית הדבר בראשית-התבואה עמ' 102. ועיי' שם ע"מ נג שהמשיך את כוון המחשבה לענין-שמחה ויסורים בכרכים לעבודת-ה'.

פרשת מקרא בכורים שיש בה נתינת שבת והתפרשה לאדמו"רי גור (בשם "חידושי הר"ם חופא ב"בית-ישראל" פי' תבא שנת תשכ"ד; בשם "שפת-אמת" שם שנת תשי"ט). על-פי הכלל התז"לי (בכורות לב, א) לעולם יסדר אדם שבתו של מקום ואח"כ יתפלל, "וזה באלול - הכנה לר"ה - שבתו של מקום, ואח"כ [בא] ר"ה ימי תפילה ובקשת צרכים". (יבית ישראל דברים ע"מ מב.) תשע שנים מאוחר יותר בשנת תשי"ז הדגיש בעל "בית-ישראל" את השמחה המתלווית להבאת הביכורים. כהכנה לעבודת ד', "ההכנה לימים נוראים עבדו את ד' בשמחה וכו', ימי אלול מסוגלים להכנה לימים נוראים, וזה הרמז אין עומדין להתפלל אלא מתוך שמחה של מצוה (בכורות לא, א) זאת השמחה בשבתות ובימי אלול. "עבודת ד' העיקר עיי' שמחה, הרמז על ימי אלול, הכנה ליום המעשה ר"ה". (יבית ישראל שם ע"מ מט.) כך גם הסביר את הסמיכות של סיום פרשת בכורים "ושמחת בכל הטוב" שבא לפני פרשת וידוי מעשר "עבדו ד' בשמחה, וזה הכנה ואלול קודם ר"ה וכו'. גם השבת מסייע ישמחה במלכותך שומרי שבת, זה הכנה קודם ר"ה, במלכותך - מלכות יקודם לפני י"ם החמלכת] קדושת שבת בשמחה". (יבית ישראל ע"מ 88.)

בסמוך למקרא בכורים באה פרשת וידוי מעשר. על הצד הלשוני כתב המגבי"ם "שכשהאדם יאמר חשבון מעשיו לפני ד', הן כשעבר על מצות ד' והן שעשה כמצות ד' נקרא בשם וידוי". (אנציקלופדיה תלמודית: וידוי מעשר.) האדמו"ר בעל "אמר-אמת" צרף לכאן את דברי התנחומא (פי' תשא סי' ד) אין לנו שעה שאנו באים בזרוע אלא בשעת ביעור מעשרותינו "כשנעשה עת רצון אצל האדם צריך הוא להתודות וכו' ובאלו הימים ימי רצון, אלול, הוא ג"כ פד"י. "אמר-אמת" דברים ע"מ נב.) אמנם בשנת תרפ"ה עסק גם בפרטי הוידוי: לא

עברתי ממצותיך ולא שכחתי - מלברכך על הפרשת מעשרות, והקשה בשם בעל "חידושי הר"י"ם הרי ברכה היא רק מדרבנן ומה הוא זה ולא שכחתי מלברכך, דמשמע שהברכה היא מדאורייתא, אולם הכוונה היא להכנה, (שם עמ' 94) ובשנת תרצ"ב טבע ניב מיוחד: הכנה חדשה, "יתשנה לשנה הבאה, הכנה חדשה".

לאחר סיום נוסח הוידוי באה בתורה הדגשת ההדדיות בין ישראל לקב"ה: את ד' האמרת ופז' ד' האמיך וכו', ביטוי הקשור כנראה לברית שנכרתה בערבות מואב. ודרש על-כך ב"אמרראמת" (שם עמ' נג.) את ד' האמרת הם ימי אלול שהם ימי הכנה ועת רצון. כך גם כתב ב"בית ישראל" אלא שהוסיף סנסן לשוני בעקבות ר' יהודה הלוי ואבן-עזרא. "הרמז על ימי אלול שקרוב לימים הנוראים והכנה לימים הבאים. הימים הנוראים נקראים ימי תפילה, יומי דלותא, וזהו הרמז האמרת, האמיך, לשון דיבור [אמירת] ד' שפתי תפתח, וכפי שאדם מכין עצמו - לאדם מערכי לב (משלי טז, א. השווה: לעולם יסדיר אדם תפילתו ואח"כ יתפלל - בברכות של ר"ה, ראש השנה לה, א. בא אח"כ ומד' מענה לשון". "בית ישראל" דברים עמ' 84).

את רובה של הפרשה תופסת התוכחה. ענינה של קריאת התוכחה - הקללות וחברות - לפני ר"ה, נדון בגמרא. ("פרי צדק" ג' ע"ג 48 ראה להלן פ' נצבים) אמנם האב ובנו, בעל "אבריראמת" ובעל "בית ישראל" שייכו הענין לימי אלול. "תחת גערה במבין, כל התוכחה היא רק שנבוא לתשובה". ("אמרי אמת" דברים עמ' נג.) "אין הכוונה בקריאה לבד, רק התעוררות לתשובה וזאת היתה כוונת מרע"ה בתוכחה וכן כוונת עזרא [בתקנת הקריאה לפני ר"ה] לעורר שאין נצרך למכות וקללות רק תחת גערה במבין (משלי י, י) ולבבו יבין (ישעיהו, ו) וזה ימי אלול". ("בית ישראל" דברים עמ' מה.)

יסודה של ההכנה מתברר לא רק במיקומה של פרשת התוכחה, ולא רק במצות הבאת ביכורים, במקרא ביכורים ובידוי מעשר אלא אף בדבריו של המדרש. לשון הכפל שבפרשה "אם שמוע תשמע בקול ד' אלוקיך הביאה כנראה את הדבר שבדברים רבה לאזכר רשימה ארוכה של כפילויות: אמן אמן, בתי-כנסיות ובתי מדרשות, בעוה"ל ולעוה"ב, קול תורה בשני עולמות, שתי דלתות בבית-הכנסת. (ראה דברים רבה פרשה ז, א-ב, ושם במהרז"ל, מירקון.) מכאן השתלשלה הדרשה לבאור הפסוק במשלי (ה, לד) "אשרי אדם שומע לי לשקוד על דלתותי יום יום. אם הלפת להתפלל בתוך בית-הכנסת אל תעמוד על הפתח החיצון להתפלל שם, אלא הוי מתכוין להכנס דלת לפנים דלתי". כך גם אמרו בגמרא (ברכות ה, א) לעולם יכנס אדם שני פתחים בביהכ"מ, ובמסקנת הדברים: שעור שני פתחים ויתפלל. לאמור: האם הכוונה למימד החלל או למימד הזמן. (ראה בליקוטי "שפת-אמת" פ' תבוא שהרכיב את שתי האפשרויות. "יתכן לומר דבאמת כן היה מנהגם לעשות ב' דלתות בביהכ"מ, כדי שממילא יחיה מוכרח כל הבא לביהכ"מ לשחות מעט קודם התפילה"). בסיכום ההלכתי ובהנמקת הענין והכפילות נאמרו דברים רבים: טור ושלחן ערוך סימן צ ונושאי כליהם; הראשונים על אתר, מהר"ל נתיב העבודה פרק ה, "עץ יוסף", "עין איה". (על הצדדים הטכניים ראה מסכת ברכות במחזורות שטיינפלד; אנציקלופדיה עברית: בית הכנסת עמ' 617. "מקדש מעט" ירושלים תשל"ה עמ' 31, 65. "ושכנת בתוכי", ירושלים תשל"ז עמ' 33.)

במחשבת החסידות באו פירושים רבים לכפילות. (ראה ביאורי חסידות לשי"ס. ברכות ה, א.) אחת האוקסימות נזכרת בדברי בעל "שפת-אמת" בשנת תרל"ח: "כל עבודת האדם בעוה"ז הדומה לפרוזדור [היא] רק הכנה לכנס לטרקלין ויש דלת לפנים דלתי". ואילו בשנת

תרס"ו, שנה לאחר פטירתו, כתב בנו בעל "אמרי אמת" "הוי מתכוין להכנס דלת לפנים דלת, ראש-השנה הוא זמן תפילה וצריך להכין עצמו לזאת באלול". ההוראה החז"לית הראשונה במובן של מימד החלל, דלת לפנים דלת, הומרה במימד של זמן. עבודת ראש השנה - לפנים מהדלת הפנימית, עבודת אלול - כניסה לדלת הראשונה והשניה. את שתי השבועות שלפני ר"ה - שנתפרשו כפשוטן עיי' "בית-ישראל" - יש להקדים להכנות לר"ה. ואפשר שהחובה ההלכתית להתכוון ולדרוש בעליני הכוונת שייכת אף לערכי השכיטה. תימוכין לעניני ההכנה נמצא-הן בפירושינו על נושאי השונים: התוכחה, ביכורים, וידוי מעשר, והן במדרש על מבנה ביהכ"מ.

חובת ההתחדשות בנקודת המפגש בין שלחי השנה החולפת לבין ראשיתה של זו החדשה, הולידה מטבע לשון: הכנה חדשה. אם כך היא החובה כל חודש אלול, כמה תגדל ותעמיק באלול של תוספת שביעית, לאחר שתי שבתות של מדרגות "אני לדודי", עם התקדש השבת השלישית, בחינת הגי'ד על "דודי".